

Antalya / Boğazkent Mahmuzlu Kızkuşu (*Vanellus spinosus*) Populasyonu Üzerine Araştırmalar

Research on the population of Spur-winged Labwing in Boğazkent/Antalya

Leyla ÖZKAN, Prof. Dr. Ali ERDOĞAN, Araş.Gör. Hakan KARAARDIÇ
Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü 07058 Antalya/Türkiye
lozkaraardic@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Türkiye coğrafik konumu itibariyle, kuş göç yolları güzergahındaki önemli alanlardan birisidir. Ülkemiz transit göçer, kış göçmeni, yaz göçmeni ve yerli olan pek çok türe ev sahipliği yapmaktadır. Mahmuzlu kız kuşu (*Vanellus spinosus*) üremek amacıyla Türkiye'ye gelen yaz göçmeni bir türdür. Bu araştırmada Boğazkent'te Mahmuzlu kızkuşu'nun biyolojisi ve göç fenolojisi çalışılmıştır. 2009 sezonunda Boğazkent çalışma alanında 26 çift - 52 birey gözlenmiştir. Yaz göçmeni olan türün ilk bireyi 7 Mart 2009 tarihinde gözlenmiştir. Çalışma süresinde 17 adet yuva tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mahmuzlu Kızkuşu, *Vanellus spinosus*, Boğazkent, kuluçka.

ABSTRACT

Turkey is very important area on the migration road, because of the situation on earth. Birds come to our country for resting and breeding. Turkey has a lot of bird species, which migrants, winter visitors, summer visitors and residents. Spur-winged Lapwing (*Vanellus spinosus*) come to Turkey for breeding and it is summer visitor for Turkey. In this study, Spur-winged Lapwing's biology and migration phenology was studied in Boğazkent. They were observed 26 pairs – 52 individuals. First individuals observed in 7 March 2009. During the study, 17 nest were found.

Keywords: Spur-winged Lapwing, *Vanellus spinosus*, Boğazkent, Breeding.

GİRİŞ

Küçük Asya da denilen Anadolu, kıta özelliği gösteren yapısı ve önemli kuş göç yollarının geçtiği bir bölge oluşu sebebiyle, zengin bir kuş faunasına sahiptir. Anadolu coğrafi kıta plakalarının karşılaştığı bir noktada bulunması sebebiyle yüzey şekilleri bakımından çok fazla çeşitlilik gösterir. Ayrıca buzul devirlerinde önemli sığınakları barındırması ve Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında önemli bir köprü vazifesi görmesi nedeniyle bitki ve hayvan toplulukları açısından oldukça zengin bir flora ve faunaya sahiptir. Anadolu'nun köprü görevi görmesi birçok canlı türünün kıtalararası geçişini sağlamasına yardımcı olmuş ve bu geçişler sırasında da türlerin Anadolu'da yayılışı gerçekleşmiştir. Bu nedenle Anadolu, bir çok türün genetik çeşitlilik merkezi durumundadır (Demirsoy 1999, Işık 1999).

Yurdumuz kuşlar açısından değerlendirildiğinde, oldukça zengin bir faunaya sahiptir. Dünyada yaklaşık olarak 9000 kuş türü yaşamaktadır (Perrins 1996), Türkiye'de ise 437'si düzenli 65'i rastlantısal olmak üzere toplam 502 kuş türü vardır (Kiziroğlu 2008). Bu türler yaz göçmeni, kış göçmeni, yerli ve transit göçer olarak ülkemizde barınmaktadırlar (Karaardıç vd. 2009).

Ülkemizde görülen 502 kuş türünden biri de Mahmuzlu Kızkuşu (*Vanellus spinosus*)'dur. Mahmuzlu Kızkuşu, Charadriiformes ordosunda ve Charadriidae familyasına ait bir tür olup, yağmurkuşları ya da kıyı kuşları olarak adlandırılırlar (Glutz von Blotzheim vd. 1999). Boğazkent yöresinde üreyen ve yaz göçmeni olan bu tür, RDB'ye göre A.3, IUCN'e göre LC koruma statüsünde yer almaktadır (Kiziroğlu 2008).

Mahmuzlu Kızkuşu, Afrika'nın büyük bir bölümünde, Avrupa'nın Doğu Akdeniz (Türkiye ve Yunanistan) kesiminde ve Ortadoğu'da (İsrail, Lübnan, Irak, Suriye vd.) yayılış göstermektedir. Türün Türkiye, Yuna-

Fotoğraf 1. Mahmuzlu kızkuşu (Vanellus spinosus) Boğazkent Nisan 2009 (Erdoğan vd 2009)

Fotoğraf 2. Mahmuzlu kızkuşu yuvası- Boğazkent, Mayıs 2009 (Erdoğan vd 2009)

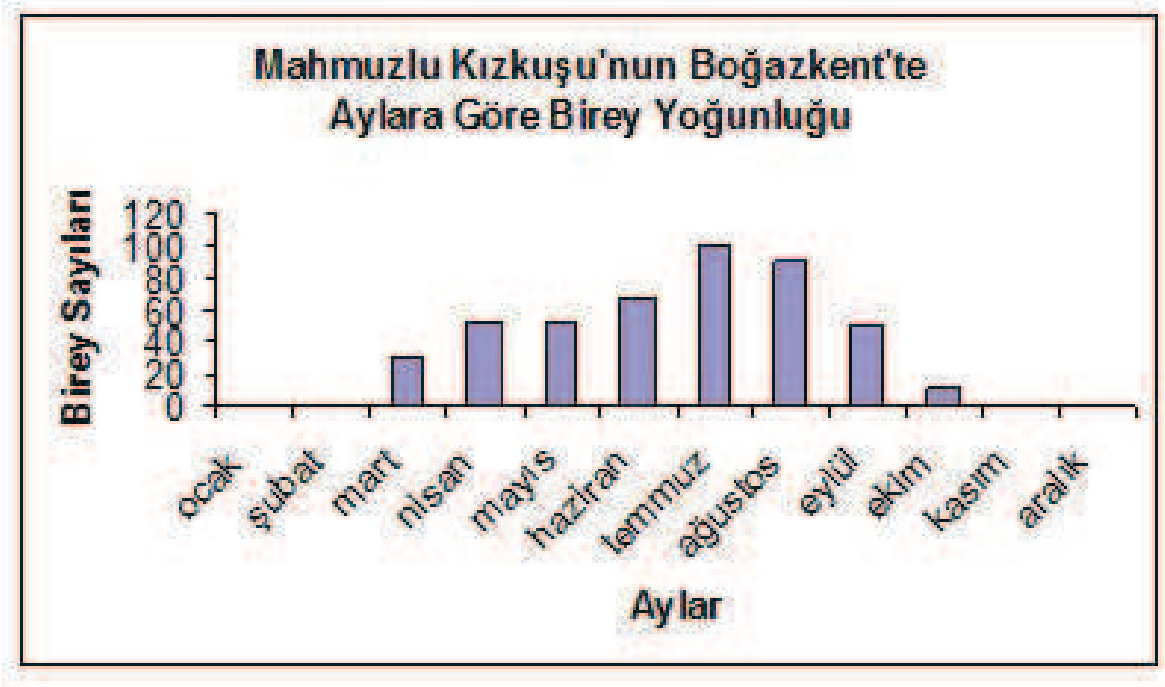
nistan ve Ortadoğu'daki populasyonlarının göçmen, diğer bölgelerdeki populasyonların ise yerli olduğu belirtilmektedir (Yogev vd. 1996, Larsen vd. 2003, Makrigianni vd. 2008). Türkiye'de ise Çamaltı Tuzlası (İzmir), Göksu Deltası (Silifke/Mersin), Sultan Sazlığı (Kayseri), Akyatan Lagünü (Adana), Burdur Gölü (Burdur), Meriç Deltası (Edirne), Güllük Deltası (Muğla) ve Boğazkent (Antalya)'de görülmektedir (Kiziroğlu 2008). Türkiye'de Boğazkent bu tür için önemli bir üreme alanıdır (Erdoğan vd 2009).

Türün dış morfolojisinde; kafa üstü gaga kökünden gözün altına kadar siyah, boynun üstü beyaz, sırt ve kuyruk sokumu kahve; kuyruk üstü tüyleri beyazdır; arkaya doğru genişleyen gaga kökünden boynun alt kısmının ortasına doğru olan kısım, göğüs ve ön göğsün yanı siyah , alt tarafın geri kalan bölgeleri beyaz; kuyruk tüyleri siyah; kuyruk altı tüyleri beyazdır (Fotoğraf 1). Eşeysel dimorfizm yoktur (Glutz von Blotzheim vd. 1999, Kiziroğlu 2009).

Daha çok böcekler ve kabuklular gibi hayvanları besin olarak tercih ederlerken bazen tohumlarla da beslenirler. Habitat olarak sulak bölgelerin yakınında bulunan açık alanları dah çok tercih ederler. Yumurtalarını yerde yaptıkları yuvalara bırakırlar (Fotoğraf 2).

MATERYAL VE METOD

Çalışma 2009 yılında Antalya/Serik/Boğazkent'te gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanı (Boğazkent Beldesi), Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde yer almakta olup, batıda Acısu Deresi ve doğuda Köprüçayı arasında bulunur. Her iki ırmak çevresinde sazlık alanların olması; zaman zaman taşkınlar ve alttan beslemeler sonucunda bataklık alanların oluşması ve kumul alanların, çayırlık alanların, meyve bahçeleri ile çalılık alanların bulunması bölgede tür çeşitliliğini artırmaktadır.Buna bağlı olarak son 10 yılda bölgede yürütülen çalışmalara göre toplam 236 kuş türü tespit edilmiştir (Erdoğan vd 2009). Mahmuzlu Kızkuşu için önemli yaşam alanlarına sahip olması nedeniyle, bölegede önemli bir üreme populasyonu bulunmaktadır.

Grafik 1. Boğazkent'te Mahmuzlu Kızkuşu yoğunluğu

Populasyon yoğunluğunu tespit etmek amacıyla, doğrudan gözlem metodu uygulanmıştır. Yapılan günlük gözlemlerle türün ilk baharda ülkemize geliş ve sonbaharda tekrar geri dönüş zamanları, birey sayıları, yapılan yuvalar, yumurta sayıları tespit edilmiştir.

BULGULAR

Mahmuzlu Kızkuşu türünün ilkbaharda Mart ayı başlarında (İlk birey 7 Mart 2009 tarihinde gözlenmiştir) Türkiye'ye geldiği, Eylül ayı sonunda ise ülkemizi terk ettiği tespit edilmiştir. Az sayıda olsa da bazı bireylerin Ekim ayının 10'una kadar bölgede kaldığı görülmüştür. Çalışılan alanda 26 çift (52-birey) gözlenmiş ve kuluçka döneminde ise 17 yuva tespit edilmiştir (Grafik 1). Bu yuvaların 3 tanesi leş kargası (*Corvus cornix*), 2 tanesi ise tilki (*Vulpes vulpes*) tarafından predasyona uğramıştır. Sadece bir yuvaya 3 adet diğer yuvalara ise 4'er adet yumurta bırakılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bakanlar Kurulu tarafından 09.01.1984 tarihinde onaylanan ve 20.02.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bern Sözleşmesi (Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi, 1979) II. Bölüm, 4.1 Maddesine göre tüm taraf ülkeler, özellikle Ek Liste-II'ye giren yabani türlerin habitatlarını korumakla yükümlüdürler. Ayrıca Ek-II ve Ek-III'e giren göçmen türler açısından önem taşıyan alanlara özel önem vermek zorundadırlar. Sözleşmenin 6. Maddesine göre tüm taraf ülkeler özellikle Ek-II'de bulunan türler için gereken yasal ve yönetsel kararları almak zorundadır.

Mahmuzlu Kızkuşu (*Vanellus spinosus*), Bern Sözleşmesine göre Ek II Listesinde yer almaktadır. Bu noktada hem türün hem de yaşam alanın korunmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Literatür taraması yapıldığında, türle ilgili olarak dünya genelinde yeterli veri olmadığı görülmektedir. Türkiye'de yayınlar incelendiğinde, Mahmuzlu Kızkuşu'nun yaz göçmeni olarak ülkemize geldiği ve ürediği belirtilmesine (Kiziroğlu 2008) ve Türkiye, Avrupa'da Yunanistan'la birlikte önemli iki üreme alanından biri olmasına rağmen, yurtdışındaki bazı kaynaklarda Türkiye'nin adı üreme alanı olarak da geçmemektedir (Makririgianni vd. 2008).

Diğer taraftan, önemli bir başvuru kaynağı olarak kabul gören Avrupa Kuşları El kitabında, Mahmuzlu Kızkuşunun kuluçka biyolojisi ile ilgili bilgilerin de yetersiz olduğu belirtilmektedir (Glutz von Blotzheim vd. 1999). Bu nedenlerle, ülkemizde Mahmuzlu Kızkuşu ile ilgili daha kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Yürütülecek çalışmalar ve üretilecek yayınlar, bilim dünyası ve ülkemiz adına önemli bir açığın kapatılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

• DEMİRSOY, A 1999. Genel ve Türkiye Zoocoğrafyası "Hayvan Coğrafyası". ISBN 975- 7746-26-6, Yayın No: 98-06-0057-01, Meteksan A.Ş., 965 s., Ankara.

• ERDOĞAN, A., KARAARDIÇ, H., ÖZKAN KARAARDIÇ, L., KAÇAR, M.S., KARACAN, V.A., KORKMAZ, R. 2009. Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi Boğazkent Beldesi Kocagöl Mevkiinde Göçmen Kuş Türlerinin Sonbahar Göç Hareketleri ve Göç Zamanlarının Kuş Halkalama Metodu Uygulanarak Belirlenmesi. Özel Çevre Koruma Kurumu , Antalya 67 s.

• GLUTZ von BLOTZHEIM, U.N, BAUER, K.M, BEZZEL, E. 1999. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 6, Charadriiformes, Aula-Verlag Gmbh, ISBN 3-923527-00-4, pp. 840: 377-388.

• IŞIK, K. 1999. Çevre Sorunları, Biyolojik Çeşitlilik ve Orman Gen Kaynaklarımız. TEMA Vakfı Yayını No:25, ISBN: 975-7169-18-8, İstanbul, 197 s.

• KARAARDIÇ, H., ERDOĞAN, A., ÖZKAN KARAARDIÇ, L. 2009. Dünden Bugüne Bilimsel Kuş Halkalama. Tabiat ve İnsan, Eylül 2009, Yıl: 43, s 3-14.

• KİZİROĞLU, İ. 2008. Türkiye Kuşları Kırmızı Listesi – Red Data Book for Birds of Turkey. Desen Matbaası, Ankara, 151 s.

• KİZİROĞLU, İ. 2009. Türkiye Kuşları Cep Kitabı, Ankamat Matbaası, Ankara, 564 s.

• LARSEN, V.A., LISLEVAND, T., BYRKJEDAL, I. 2003. Is Clutch Size Limited by Incubatıon ability in Northern Lapwings. Journal of Animal Ecology 2003, 72, 784-792.

• MAKRIGIANNI, E., SGARDELIS, S., POIRAZIDIS, K., ATHANASIADIS, A. 2008. Breeeding Biology and Nesting Site Selection by The Spur-Winged Plover Hoplopterus Spinosus in The Evros Delta, NE Greece. Journal of Natural History, Vol. 42; 333-344.

• PERRINS, C.M. 1996. Die Grosse Enyzklopadia der Vogel. Mosaik Verlag GmbH, 420 pp, München.

• YOGEV, A., and YOM-TOW, Y. 1996. Indeterminany in a Determinate Layer: The Spur-Winged Plover. The Condor 98:858.

Tedarik ve düzenleyici hizmet: Temiz su kaynakları, hayatın varlığı ve sağlığımız için zorunludur.